

REFORMER ÉS ÖRÖK OPTIMISTA

A Magyar Közgazdasági Társaság és a Pulai Miklós Baráti Társaság emlékkonferenciája¹

Asztalos László György²

Az MKT Közgazdász Életműdíjával kitüntetett, tavaly elhunyt Pulai Miklósról emlékezett egy online konferenciával 2021. április 21-én a Magyar Közgazdasági Társaság és a Pulai Miklós Baráti Társaság. A résztvevőket *Hegedűs Éva*, az MKT-főtitkára, a GRÁNIT Bank Zrt. elnök-vezérigazgatója, a Magyar Bankszövetség elnökségi tagja köszöntötte. A konferencia két bevezető előadását *Germuska Pál*, a Magyar Nemzeti Levéltár főigazgató-helyettese és *Erdei Tamás*, a Magyar Bankszövetség korábbi elnöke tartotta. A konferencia második részében *Asztalos László György* egyetemi magántanár, az Állami Biztosításfelügyelet korábbi vezetője, a PSZÁF Felügyeleti Tanácsának volt elnökhelyettese vezetésével *Bod Péter Ákos* volt jegybankelnök, az MKT alelnöke, *Botos Katalin* bankügyekért felelős, korábbi tárca nélküli miniszter és *Mellár Tamás*, a Központi Statisztikai Hivatal egykori elnöke beszélgetett Pulai Miklós szerepéről a hazai pénz- és tőkepiacok kialakításában és megszilárdításában. A cikk ezt a kötetlen, három kérdés köré szervezett beszélgetést foglalja össze.

1. Amikor először találkoztak Pulai Miklóssal, mi volt az a legjellemzőbb személyes tulajdonsága, amely azonnal és a leginkább emlékezetes módon feltűnt?

Botos Katalin az első alkalommal a 70-es évekbeli KGST-ügyek kapcsán találkozott Miklóssal. A moszkvai delegációs munkában is kitűnt, hogy mennyire védte a magyar nemzeti érdekeket. Szakszerű, pontos és határozott, világos és egyértelmű fellépése még a szovjet tárgyalófélfel elismerését is kivívta.

Bod Péter számára az volt feltűnő, hogy a könnyedsége mellett is mennyire megmaradt autonóm, önálló egyéniségnek. Olyannyira, hogy volt, aki őt ezért kimondottan „vagánynak” is titulálta. Pulainak nemcsak a szaktudása, hanem a

¹ A digitális konferencia anyaga megtekinthető itt: <https://magyarkozgazdasagitarsasag.my.webex.com/magyarkozgazdasagitarsasag.my/j.php?MTID=m73ab5dc5369097fdefea2b4fcbdfbc1b>, vagy itt: <https://www.youtube.com/watch?v=X89vnXnVkZs>.

² *Asztalos László György* ügyvezető igazgató, Tolerancia Pénzügyi Tanácsadó Kft.; magántanár, Budapesti Corvinus Egyetem. E-mail: tolerancia90@gmail.com.

stílusa is egyértelműen más volt, mint a többi akkori vezető modora. Különösen rokonszenves volt, hogy Pulai nem játszotta a megszokott „kikacsintós”, „haverkodó”, „mindent és mindenkit megértő” típust. Bárhová is vetődött később, ha Pulai Miklósról hivatkozott, az tiszteletet ébresztett, és sokat segített „az ajtók kinyitásában”.

Mellár Tamás azt a korosztályát megdöbbentő hatást emelte ki, amelyet a pécsi egyetemistáknak előadást tartó Pulai szavai kiváltottak. A szokásos „fejtágítók” helyett elhangzó mondataira ő is letette a könyvét, s utána már mindig is odafigyelt Miklós állásfoglalásaira. Kezdetől fogva feltűnt – s ezt ma már különösen nagyra értékeli – a kompromisszumképessége. Az, ahogyan még a legkülönbözőbb értékrendet valló emberek között is képes volt megteremteni az együttműködést.

Asztalos László György egy 1980-as, a bankreform történetének „őskorából” származó értekezletet felidézve mutatta be, hogy Pulai hogyan, milyen ügyesen és mennyire sokat segített „a betonfejű pártkáderek” leszerelésében. Egy életre példát mutatott arra, miképpen kell még egy rossz kormányzat alatt is a közösséget szolgálva, megőrizni az egyéni tartást, a szuverenitást. Olyan ember volt, aki „a korszak betonfejűi között is mindig tudott rollerezni”. Asztalosék nemzedéke szemében talán csak az egészen más jellemű és stílusú *Hetényi István* volt a másik olyan egyéniség, aki ennyire bölcsen volt képes személyiségének a megőrzésére.

Pulai Miklós és Hetényi István párhuzamos reformsegítő munkájának egymást kiegészítő és segítő jellegét később minden résztvevő többször is úgy említette, mint a „reformkorszak” egyik legfontosabb „személyi” alapzatát.

2. Melyek azok a tulajdonságai, amelyeknek az erőteljesebb érvényesülésére ma, napjainkban is különösen nagy szükség lenne?

Botos Katalin a nemzetközi szintű szaktudást hangsúlyozta. Pulai Miklós ugyanis ritka adottságaival tárgyalóképes volt Magyarországon, a szovjetekkel és az amerikaiakkal egyaránt; őt mindenütt megértették. Vágott az agya, és képes volt villámgyorsan és határozottan reagálni is. Végig megvolt benne a az „alul lévőekkel”, a nehéz helyzetben élőkkel való szolidaritás, és fontos volt számára közösségi érdekeknek a képviselése. Soha nem felejtette el, hogy „honnan, kik közül jött”. Végig az a hazaszeretet fűtötte, amely az 1956-os forradalom idején is hozzá vonzotta és mellé is állította az embereket.

Mellár Tamás szerint ma különösen nagy szükség lenne arra, hogy a felső vezetők akarják és képesek is legyenek minden helyzetből kihozni a lehetséges legjobb kompromisszumokat. Ehhez azonban a valóságból kell kiindulni. Úgy, ahogyan Pulai Miklós tette; s nem szabad a csodavárásban, illetve az erőszakos megoldásokban megbízni. Pulai mindig is baloldali volt, az észérvek alapján megva-

lósítandó, demokratikus véleménycserek híve. Olyan iránymutató személyiséggé vált, aki még azt is el tudta hitetni, hogy a „reform-közgazdaságtan” talán mégsem csak „fából vaskarika”.

Botos Katalin mindezt kiegészítette azzal, hogy Pulai a korszak két legfontosabb gazdaságpolitikai témáját – a tulajdonviszonyok átalakítását és a konvertibilitás bevezetését – az elsők között ismerte fel. S az egész életével bizonyította, hogy még a merev politikai viszonyok közepette is lehet előrelépni. Egyáltalán nem véletlen tehát, hanem a Pulai-féle reformereknek és igazi személyiségeknek köszönhető, hogy a ma oly sikeres kínaiak is Magyarországot, az 1968-as „Új Gazdasági Mechanizmust” tekintették a tesztterepüknek.

Bod Péter a kerekasztal-tárgyalások korszakából hozott példákkal illusztrálta, hogy Pulai mennyire nyitott volt a más pártokhoz tartozó szakemberekkel való kapcsolattartásra, az együttműködésre; sőt, még a viccelődésre is. Ma már tudjuk, hogy emögött azonban mindig ott bujkáltak a történelemtől elszenvedett, fájó pillanatok emlékei: a hadifogság, a „málenkij robot” és az 1956 utáni meghurcolása. Ő – talán éppen ezek miatt – minden rendes és tisztességes embernek megpróbált annyit segíteni, amennyi csak tőle telt.

Asztalos László elsősorban a helyes, a mindenki számára elfogadható, minimális mértékek felismerését, az ehhez feltétlenül szükséges, másokra való odafigyelést és az ebből adódó „disztiníváló képességet” szeretné vizontlátni. S a mai korra oly jellemző, állandó „izzadságszagú okoskodás és fontoskodás” helyett jó lenne végre megint a Pulai-féle „látszólagos lezserséggel” találkozni. Ő ugyanis képes volt úgy szintetizálni és a lényegi összefüggéseket üzenetként megfogalmazni, hogy emellett a részletvitákat nagyvonalúan elengedte. Többen is megemlégték: Pulai Miklós úgy volt képes szinte bárhol gondolati egységet teremteni, hogy mindenki csak bólogatott: az ő szavai „annyira maguktól értetődőek voltak.”

3. A jövőben hogyan tudná a Magyar Közgazdasági Társaság, illetve a közgazdász-társadalom méltóképpen és hasznosan ápolni Pulai Miklós életművének az értékeit?

Botos Katalin szerint elsősorban a nemzetközi szintű tudás díjazását és elismerését kellene jobban előtérbe állítani. Ennek érdekében célszerű lenne a korábbi időszak még nemzetközi színvonalon dolgozó szereplői által összegyűjtött tapasztalatok és írások nagyobb megbecsülése. Olyan mai vezetőket kellene jobban támogatni, akik nemcsak felkészültek, hanem bátrak és szókimondóak is; „akiknek van vér a pucájukban”! A felügyeleti és a bankszövetségi munka is lehetne karakteresebb, a szakmai álláspontot következetesebben képviselhetné; úgy, ahogyan ez a Postabankot támogató, akkori politikai vezetéssel szemben is bekövetkezett. A pénzügyintézetek és az állami intézmények vezető tisztségviselői

közé pedig pártállástól függetlenül, a szakmai tudás és az emberi tisztesség alapján kellene az embereket kinevezni.

Bod Péter a szakmai hármasság egységére hívta fel a figyelmet. Az állami akarat, a politika szándékok és a közgazdasági s egyéb szakmai gondolkodásmód törvényszerűségeinek a harmóniáját úgy lehet megteremteni, ahogyan azt Pulai Miklós mindig is remekül megvalósította. A gazdasági élet szereplői és a közgazdász-társadalom, illetve az MKT is együttesen forduljanak a fiatalabb közgazdászok felé. Sokat tehet ezért az akadémiai, a bankszövetségi és az állami intézményeknek a vezetősége is: a fiatalok is ismerjék és használják fel a még megmaradt értékeket.

Mellár Tamás szerint kettős és paradox tanulsága is volt Pulai Miklós vezetői pályafutásának. Egyrészt olyan tulajdonságokkal bírt, amelyek ideálisak, illetve ma is elengedhetetlenek egy-egy jó első számú vezető számára. Ugyanakkor ő sohasem akart első számú vezetővé válni. Igazolta: ő második emberként is egész életében képes volt mindenütt érvényesíteni a szaktudását és az emberi egyéniségét. Javasolta Pulai írásainak és interjúinak egy jól szerkesztett kötetben való kiadását. S reményét fejezte ki, hogy a járvány elmúltával talán egy Pulai Miklós emlékének szentelt, élő konferenciát is meg lehet majd rendezni.

Asztalos László az elhunyt jelentősebb közgazdászok névsorának rövid felsorolásával támasztotta alá, hogy az „utolsó pillanatban” vagyunk. A rendszerváltás gazdasági folyamatait előkészítő kulcsembereknek ezért személyes és erkölcsi kötelessége, hogy írásban rögzítsék és digitalizálják is azokat a tényeket és emlékeket, amelyeket már csak ők ismernek. Remélhetőleg lesz még olyan időszak, amikor a későbbi kor történészei és fiataljai a mainál nagyobb és szélesebb körű érdeklődést tanúsítanak majd a történelmi jelentőségű rendszerváltás valósága iránt. Ezt az is alátámasztja, hogy a magyar biztosításügyben a MABISZ vezetésével ugyanilyen célból létrehozott „Biztosítási Oral History Archívum” meglepően sikeres lett. Korszerű eszközökkel a múlt is élő s mai anyaggá és szellemiséggé változtatható. Az idősebbek találkoznak, és hevesen vitatják egymás visszaemlékezéseit, a tanítványok figyelmét felhívják mások interjúira, a fiatalok pedig meghívják a munkahelyük korábbi vezetőit éppen a saját cégük gondolkodásmódjának a jobb megértése végett, stb.

A személyes emlékekkel, hús-vér történetekkel tarkított beszélgetés jó hangulatú és kedélyes lett, fűszerezték az elszomorító és vidám emlékek egyaránt. Nyoma sem volt a politizálgatásnak, a személyeskedésnek és az acsarkodásnak. Valóban méltó volt Pulai Miklós kedves, vidám, a felvetődő gondok és problémák megoldását mindig is optimistán megközelítő személyiségéhez.